

Пахомов І.В.,

*старший викладач кафедри педагогіки, психології та менеджменту
Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО
«Університет менеджменту освіти» НАПН України (м. Біла Церква, Україна)*

Киричок Т.П.,

*методист ДПТНЗ «Білоцерківський професійний ліцей», (м. Біла Церква,
Україна)*

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО ВИГОРАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДУ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО- ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Питання професійного вигорання педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти (далі – ЗП(ПТ)О) є надзвичайно актуальним, тому мета нашого дослідження полягала в обґрунтуванні особливостей професійного та емоційного вигорання їх різних категорій (за статтю, посадою, віком та педагогічним стажем).

Вирішення поставлених завдань здійснювалися за допомогою використання емпіричних методів, насамперед тестування: методика діагностики емоційного вигорання В. Бойка, методика визначення професійного вигорання К. Маслач (адаптація Н. Водоп'янової, Є. Старченкової), методика визначення психологічного вигорання О.О. Рукавшнікової.

Дослідження проводилося з 30 педагогічними працівниками ДПТНЗ «Білоцерківський професійний ліцей». За гендерними ознаками переважали жінки (19 осіб), чоловіків було дещо менше (11 осіб). За посадою переважали майстри виробничого навчання (18 осіб), викладачів професійно-теоретичної підготовки було дещо менше (12 осіб). За віком переважали особи середнього віку (18 осіб), осіб молодого та пенсійного віку було дещо менше (по 6 осіб відповідно). За педагогічним стажем переважали особи зі стажем 10-30

років (19 осіб), осіб зі стажем менше 10 років було дещо менше (6 осіб), ще менше було осіб зі стажем понад 30 років (5 осіб).

З метою визначення рівня емоційного вигорання була проведена методика «Діагностика рівня емоційного вигорання» за В. В. Бойком. Вона показала, що серед педагогічних працівників відсутні особи з рівнем емоційного вигорання у стадії виснаження. Найбільший відсоток досліджуваних (46%) припадає на фазу резистенції, яка знаходиться в стадії формування. Сформована фаза резистенції у 27% досліджуваних. Щодо фази напруження, у 13% респондентів вона не сформована, у 7% - у стадії формування, у 7% - сформована. Серед домінуючих симптомів переважають неадекватне вибіркоче емоційне реагування та редукція професійних обов'язків (по 27% відповідно), дещо менше (по 13%) – тривога та депресія, переживання психотравмуючих обставин та розширення сфери економії емоцій.

Слід відмітити, що у працівників більш молодшого віку симптоми емоційного вигорання не сформовані або не достатньо сформовані. Майже у всіх працівників має місце сформований симптом «редукція професійних обов'язків», тобто спрощення. У жінок переважають симптоми переживання психотравмуючих обставин та розширення сфери економії емоцій. У чоловіків найбільш сформованим виявивсь симптом неадекватне вибіркоче емоційне реагування.

Наступним етапом став аналіз результатів опитувальника «Психологічне вигорання» (розроблений Н. Є. Водоп'яною, О. С. Старченковою на основі моделі К. Маслач та С. Джексона). Слід звернути увагу на тих педагогів, які мають високий рівень емоційного виснаження (5 осіб). У групу з високим рівнем деперсоналізації потрапили працівники, які мають високий та середній рівень емоційного виснаження. За показником «Редукція особистих досягнень» високий рівень мають 27%.

Ми дійшли висновку, що якщо у досліджуваного високий рівень емоційного виснаження, то і деперсоналізація, і редукція особистих досягнень буде високого рівня. Якщо досліджуваний має середній рівень емоційного

виснаження, то деперсоналізація і редукція особистих досягнень може бути середнього або високого рівня. Якщо ж досліджуваний має низький рівень емоційного виснаження, то і деперсоналізація, і редукція особистих досягнень буде низького або середнього рівня.

У групу з високим рівнем професійного вигорання потрапили працівники, які мають професійний стаж 11-15 років, у групу з середнім рівнем – зі стажем 15-20 років, у групу з низьким рівнем – 2-6 років стажу. Чоловікам більш притаманний високий рівень деперсоналізації, а жінки більш схильні до емоційного виснаження.

Результати методики «Визначення психічного «вигорання» О. Рукавішнікової показали наступні результати: високий рівень психічного вигорання мають 3 педагоги, середній – 8, низький – 3. Щодо стажу роботи, найбільш небезпечним у діяльності педагога є період 11–16 років, коли симптоми професійного вигорання спостерігаються найчастіше.

Таким чином бачимо, що дані за різними методиками співпадають: у 27% педагогів виявлено високий рівень професійного вигорання, у 53% – середній, у 20% – низький. На виникнення проявів синдрому професійного вигорання впливає розмір педагогічного стажу. Так у працівників молодшого віку (24-26 рр.), які мають стаж до 6 років, симптоми емоційного вигорання не сформовані або не достатньо сформовані. Майже у всіх працівників має місце сформований симптом «редукція професійних обов'язків». У групу з високим рівнем емоційного вигорання потрапили працівники, які мають професійний стаж 11-15 років, у групу з середнім рівнем 15-20 років, у групу з низьким – 2-6 років стажу. Чоловікам більш притаманний високий рівень деперсоналізації, а жінки більш схильні до емоційного виснаження. Щодо стажу роботи, найбільш небезпечним у діяльності педагога є період 11-16 років, коли симптоми професійного вигорання спостерігаються найчастіше.